

Рекомендації щодо організації комплексного моніторингу воєнно-політичної обстановки в системі забезпечення воєнної безпеки держави

Recommendations on the organization of comprehensive monitoring of the military-political situation in the system of ensuring military security of the state

Олексій Соломицький^A

Corresponding author: д. військ. наук, старший науковий співробітник, начальник відділу, e-mail: solosa1@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8061-8895

Іван Гаврилюк^A

к. військ. наук, старший дослідник, e-mail: ivan_havryliuk@ukr.net, ORCID: 0000-0002-3514-0738

Андрій Ігнат'єв^B

к. наук з держ. упр., докторант, e-mail: ertya1978@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0482-6024

Олександр Водчиць^C

к.т.н., доцент, начальник кафедри військової підготовки, e-mail: avg64avg@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3294-76323

Артем Ремез^B

доктор філософії, старший викладач кафедри оперативного мистецтва, e-mail: remez.art.86@gmail.com

Тетяна Чернега^D

здобувач, e-mail: chtetiana888@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2481-8152

Olexii Solomitsky^A

Corresponding author: Dr of Military Sciences, Senior Research Fellow, Head of Department, e-mail: solosa1@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8061-8895

Ivan Havryliuk^A

Ph.D., Associate Professor, e-mail: ivan_havryliuk@ukr.net, ORCID: 0000-0002-3514-0738

Andrii Ihnatiev^B

Ph.D, Doctoral Student, e-mail: ertya1978@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0482-6024

Oleksandr Vodchyts^C

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Head of the Department, e-mail: avg64avg@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3294-7632

Artem Remez^B

Doctor of Philosophy, Senior lecturer at the Department of Operative Art, e-mail: remez.art.86@gmail.com

Tetiana Cherneha^D

Recipient, e-mail: chtetiana888@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2481-8152

^AЦентральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, м. Київ, Україна

^BНаціональний університет оборони України, Київ, Україна

^CКафедра військової підготовки Національного авіаційного університету, Київ, Україна

^DМіністерство оборони України, м. Київ, Україна

^ACentral Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^BNational University of Defense of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^CDepartment of Military Training of the National Aviation University, Kyiv, Ukraine

^DMinistry of Defense of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Received: June 15, 2025 | Revised: June 28, 2025 | Accepted: June 30, 2025

DOI: 10.33445/sds.2025.15.3.12

Мета роботи: розроблення рекомендацій щодо організації комплексного моніторингу воєнно-політичної обстановки в системі забезпечення воєнної безпеки держави.

Метод дослідження: використовувалися системний підхід, метод стратегічного аналізу та моніторингу, контент-аналіз нормативно-правових актів, факторний аналіз для класифікації загроз.

Практична цінність дослідження: формулюванні рекомендацій щодо створення системи стратегічного моніторингу загроз воєнній безпеці держави; розроблено узагальнену модель реагування на загрози у воєнній сфері та створенні підґрунтя для впровадження інформаційно-аналітичної системи, яка може слугувати інструментом для прийняття рішень на стратегічному рівні, що сприятиме підвищенню ефективності державного управління у сфері воєнної безпеки через запровадження цілеспрямованого й науково обґрунтованого моніторингу.

Тип статті: теоретична.

Purpose: development of recommendations for the organization of comprehensive monitoring of the military-political situation in the system of ensuring the military security of the state.

Method: systematic approach, a method of strategic analysis and monitoring, content analysis of legal acts, and factor analysis were used to classify threats.

Practical implications: formulation of recommendations for the creation of a system of strategic monitoring of threats to the military security of the state; development of a generalized model of response to threats in the military sphere and creation of the basis for the implementation of an information and analytical system that can serve as a tool for decision-making at the strategic level, which will help to improve the efficiency of public administration in the field of military security through the introduction of targeted and scientifically sound monitoring.

Paper type: theoretical.

Ключові слова: воєнна безпека, моніторинг загроз, воєнно-політична обстановка, стратегічне планування, державне управління, прогнозування безпеки.

Key words: military security, threat monitoring, military-political situation, strategic planning, public administration, security forecasting.

Вступ

Підтримання належного рівня воєнної безпеки держави є важливим завданням органів державної влади, актуальність якого постійно зростає. Це зумовлене тим, що необхідно постійно мати інформацію про загрози та небезпеки, їх характер, рівень, масштаб, тенденції зміни. Ці завдання мають покладатися на систему моніторингу воєнно-політичної обстановки (ВПО), яка повинна працювати в інтересах безпеки усієї держави.

Однак, результати аналізу сучасного стану державного управління у сфері забезпечення воєнної безпеки свідчать, що існує низка проблемних питань, які досі не вирішені:

- відсутнє чітке визначення понять, призначення, завдань, функцій, складу, структури тощо основних комплексних об'єктів системи забезпечення воєнної безпеки, а також їх взаємозв'язків;

- не визначено головного суб'єкта управління суб'єктами системи та цільову функцію управління ними;

- не визначено зворотних зв'язків, методів та механізмів державного управління сектором безпеки та оборони;

- не визначено комплексних критеріїв та інтегральних показників оцінювання ефективності державного управління у сфері воєнної безпеки,

- відсутня система моніторингу ефективності виконання прийнятих стратегічних рішень тощо.

Теоретичні основи дослідження

Проблематика воєнної безпеки та стратегічного моніторингу загроз є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, увага приділяється питанням організації системи державного управління у сфері національної безпеки, прогнозування загроз, розроблення інформаційно-аналітичних систем, що забезпечують ухвалення стратегічних рішень.

У працях В. Пилипчука [1] та І. Сидоренка [2] обґрунтовано концептуальні основи прогнозування розвитку ВПО, а також механізми адаптації національної системи безпеки до змін зовнішнього середовища. Дослідження М. Біленка [3] та І. Лупенка [4] акцентують увагу на оцінюванні ризиків та формуванні загальнонаціональних механізмів реагування.

У роботах О. Губського [5] та Л. Руденка [6] розглядаються аналітичні підходи до побудови моделей загроз та їх класифікації, що є важливим для формалізації процесу моніторингу. Праці О. Турченка [7] та С. Коротких [8] присвячені інформаційно-аналітичному забезпеченню стратегічного управління та ролі технологій у системі національної безпеки.

Особливу увагу викликають дослідження зарубіжних авторів, зокрема Е. Клауса [9] і Дж. Снайдера [10], які аналізують політичні ризики та моделювання конфліктів у глобальному безпековому середовищі. Їхні підходи можуть бути адаптовані до українського контексту з урахуванням воєнно-політичних реалій.

Таким чином, зазначені публікації створюють міцне методологічне підґрунтя для розроблення та удосконалення системи моніторингу ВПО як основи стратегічного планування в секторі безпеки й оборони України.

Постановка проблеми

Мета статті полягає у розробленні рекомендацій щодо організації комплексного моніторингу воєнно-політичної обстановки в системі забезпечення воєнної безпеки держави.

Результати

Процес стратегічного планування у сфері державного управління забезпеченням воєнної

безпеки держави являє собою послідовність таких основних етапів:

ініціювання й узгодження процесу стратегічного планування;

визначення місії, цінностей, офіційних завдань сектора безпеки і оборони та його окремих складових;

здійснення стратегічного моніторингу з метою виявлення небезпек та загроз воєнного характеру, оцінювання можливостей щодо їх усунення, відвернення або нейтралізації;

розроблення та затвердження стратегій та інших заходів щодо забезпечення воєнної безпеки тощо [11].

Можливість і шляхи своєчасного виявлення та недопущення або усунення загроз національній безпеці держави у воєнній сфері необхідно передбачити завчасно. Важливе місце у цьому процесі займає дослідження воєнно-політичних відносин (ВПВ) та прогнозування ВПО. Варіант узагальненої моделі реагування на загрози в цій сфері представлений на рис. 1.

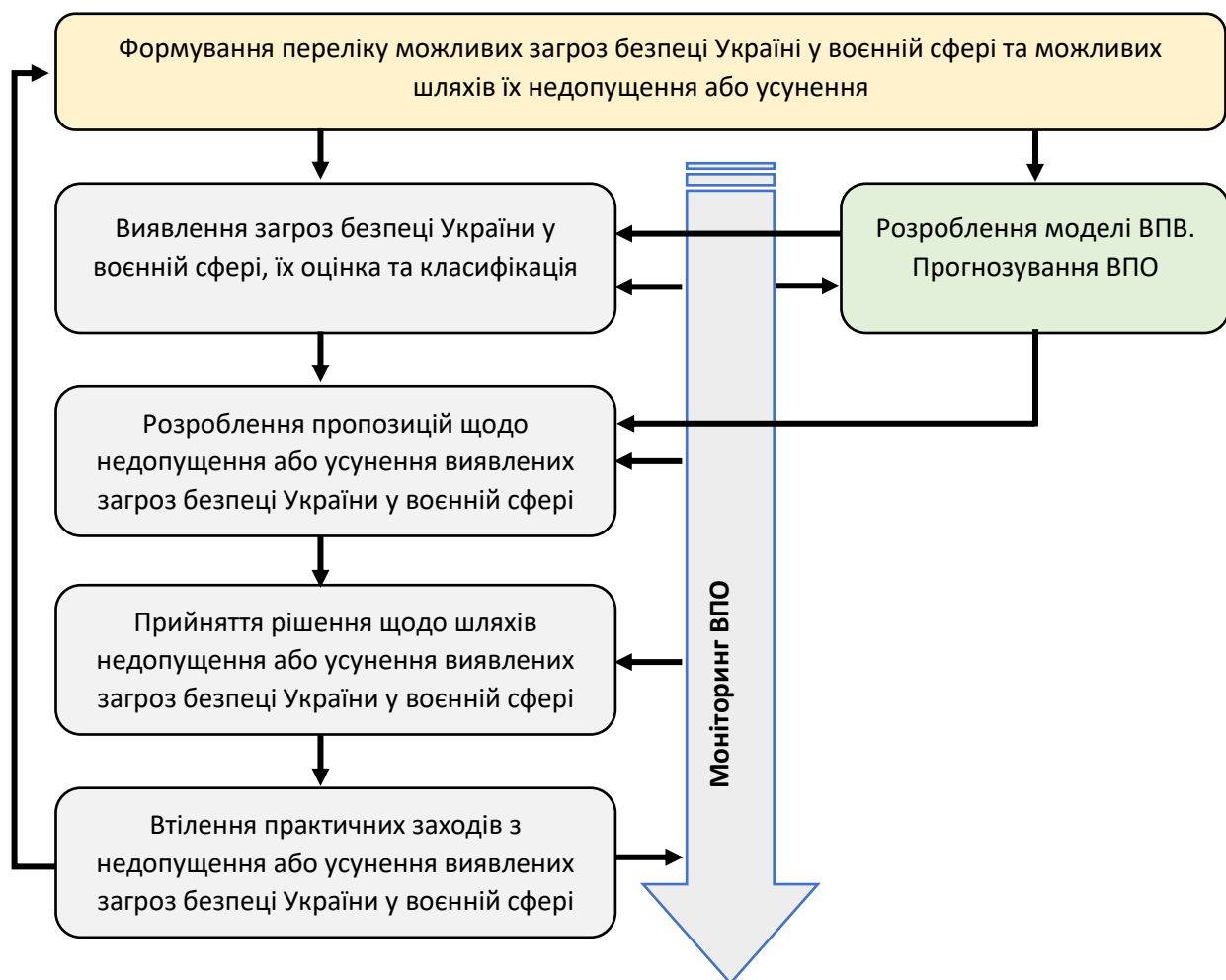

Рисунок 1 – Узагальнена модель реагування на загрози безпеці держави

На першому етапі структурами органів державної влади України здійснюється формування переліку можливих загроз національній безпеці України у воєнній сфері та можливих шляхів їх недопущення або усунення. Цей перелік носить загальний характер та охоплює всі можливі загрози національній безпеці, що виникають, або можуть виникнути у найближчому майбутньому. На другому етапі відповідними структурами державної влади, в тому числі особливо структурами, що входять до складу сектора безпеки та оборони,

здійснюється моніторинг геополітичної (воєнно-політичної) обстановки у світі та у регіоні з метою виявлення реальних загроз у воєнній сфері.

На цьому етапі виявляються, з урахуванням результатів прогнозування, оцінюються та класифікуються конкретні загрози безпеці України у воєнній сфері.

Щодо виявлених та спрогнозованих загроз на третьому етапі роботи з реагування на них тими структурами, які виявили загрози національній безпеці у воєнній сфері, розробляються пропозиції щодо можливих варіантів дій з їх недопущення або усунення. Ці пропозиції спрямовуються на розгляд особі, яка має приймати відповідне конкретне рішення щодо дій відповідно до виявлених загроз.

Результатом четвертого етапу є конкретне рішення щодо дій з недопущення або усунення тієї або іншої загрози безпеці України у воєнній сфері. Рішення приймається Президентом України, із залученням для цього в необхідних випадках Верховної Ради України, та доводиться до органів державної влади, які в ході п'ятого етапу розробляють та здійснюють конкретні заходи із усунення виявлених загроз із застосуванням усього наявного та потрібного арсеналу засобів.

Паралельно цим етапам відбувається моніторинг ВПО.

Результати моніторингу є підґрунтям для розроблення моделі ВПО, джерелом вихідних даних для прогнозування та прийняття відповідних рішень із забезпечення воєнної безпеки, та відіграє роль зворотного зв'язку для оцінювання наслідків втілення прийнятих рішень.

При цьому, необхідно зазначити, що представлений розподіл у моделі виконання заходів з виявлення та реагування на загрози безпеці України у воєнній сфері є умовним. Більшість заходів, що пропонуються, відбуваються паралельно й постійно, щоб відповідні структури органів державної влади України були спроможні негайно реагувати на загрози та виклики, які виникають або можуть виникнути у найближчому майбутньому. Для цього потрібно вже у мирний час передбачити можливі загрози та розробити щодо кожної з них конкретні плани реагування з кількома можливими варіантами. Ці плани повинні постійно коригуватися, оскільки змінюються умови зовнішньої та внутрішньої обстановки та здатність і спроможність України до адекватного реагування на загрози, що виникають.

Слід зауважити, що якщо процедури прийняття рішень та втілення їх в життя достатньо відпрацьовані, то моніторинг у нашій країні досі здійснюється безсистемно, в деяких сферах взагалі не ведеться, часто не має під собою достатнього наукового обґрунтування, а його результати не узагальнюються та є недоступними для усіх суб'єктів системи забезпечення воєнної безпеки.

Функція виявлення та оцінювання можливих загроз, дестабілізуючих факторів та конфліктів, причин їх виникнення та наслідків проявлення, розроблення дієвих заходів щодо запобігання їм та нейтралізації їх є основною для забезпечення безпеки держави. Класифікація цих загроз, установлення їх зв'язків між собою та дослідження динаміки їх змін тощо є обов'язковим етапом процесу стратегічного планування, а саме стратегічного моніторингу й аналізу, має сприяти здійсненню адаптивного державного управління забезпеченням воєнної безпеки держави.

Під час моніторингу та визначення факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища необхідно враховувати певні особливості сфери воєнної безпеки та процесу її дослідження, серед яких:

низька якість вхідних даних вимірювальної складової, насамперед, щодо їх достовірності, точності, своєчасності та повноти, що зумовлена значною динамікою змін тенденцій процесів, які відбуваються у сфері воєнної безпеки, їх суттєвою невизначеністю і непередбаченістю, а також, значною мірою, суб'єктивним характером знань щодо закономірностей, причинно-наслідкових залежностей та стійких зв'язків між цими процесами;

недосконалість чинної системи інформаційно-аналітичного забезпечення системи забезпечення воєнної безпеки, насамперед некоординованість дій окремих її складових, недосконалість відповідних аналітиків та відсутність необхідної мережі інформаційно-аналітичних центрів, відсутність чітко визначеного регламенту їхньої взаємодії, сучасних засобів і технологій оброблення інформації, нестійкість самої системи, що перебуває у стані перманентних трансформаційних змін;

значна розмірність множини системи зовнішніх та внутрішніх факторів, їх висока динаміка змін впливу на безпеку, суттєва невизначеність та складність причинно-наслідкових зв'язків між цими факторами;

можливість здійснення навмисних дій щодо маскування та дезінформації, проведення спеціальних інформаційних операцій і ведення інформаційної війни проти України, що знижує достовірність вихідних даних, ускладнює своєчасне виявлення та об'єктивне оцінювання факторів впливу зовнішнього і внутрішнього середовища, встановлення їх зв'язків між собою та визначення їх класифікації, адекватне реагування системи забезпечення воєнної безпеки на виявлені загрози (виклики);

недосконалість науково-методичного апарату виявлення, аналізу й оцінювання деструктивних та стабілізуючих факторів, їх характеру, рівнів і причин виникнення, прогнозування динаміки їх змін, особливо у середньостроковій та довгостроковій перспективі;

нелінійний, багатовимірний характер взаємозв'язків та взаємовпливів складових системи забезпечення воєнної безпеки й впливу на них зовнішніх і внутрішніх факторів, що суттєво ускладнює проблему формалізації стратегічного планування у цій сфері;

суттєва специфіка сфери забезпечення воєнної безпеки, що значно обмежує можливості безпосереднього використання досвіду з інших сфер життєдіяльності суспільства, держави, бізнесу, а також інших країн щодо створення та впровадження класифікатора загроз (викликів), системи визначальних факторів впливу зовнішнього і внутрішнього середовища, а також системи критеріїв, індикаторів (показників) оцінювання ефективності формування та реалізації державної політики і державного управління у сфері воєнної безпеки держави;

достатньо швидке старіння інформації, зумовлене високою динамікою процесів у сфері забезпечення воєнної безпеки, що обмежує можливості держави щодо застосування попереднього досвіду і визначає потребу постійного уточнення складу, ієрархії, зв'язків основних факторів впливу на безпеку, їх класифікацію, паспорти загроз;

неможливість здійснення повноцінного експерименту з такою складною та великомасштабною системою, як система забезпечення воєнної безпеки та система воєнно-політичних відносин.

Формування переліку загроз воєнного характеру, їх класифікація, розроблення комплексу індикаторів (показників), що дозволяють отримувати не лише якісні, а й кількісні оцінки, надання їм пріоритетності та здійснення ранжування за впливом на рівень воєнної безпеки має бути першочерговим завданням органів державної влади України, державних та недержавних наукових установ, що працюють у сфері безпеки і оборони України. Ці дані повинні використовуватися при розробленні й уточненні стратегічних документів, проведенні їх експертизи як на етапі розроблення, так і при впровадженні та створенні інформаційно-аналітичної системи стратегічного планування забезпечення національної безпеки держави.

Стратегічний моніторинг навколишнього середовища у сфері ВПВ здійснюється з метою своєчасного виявлення загроз безпеці України, в тому числі у першу чергу – у воєнній сфері.

Стратегічний моніторинг загроз є основою стратегічного планування в системах національної та воєнної безпеки держави. Під моніторингом розуміють плановий збір даних з конкретної проблеми, оброблення, аналіз і доведення результатів аналізу й рекомендацій до всіх заінтересованих осіб.

З огляду на зазначене вище, загальною метою моніторингу небезпек і загроз війсьній безпеці держави пропонується вважати отримання інформації щодо переліку небезпек і загроз, їх якісних і кількісних характеристик (параметрів) для відповідного реагування держави на них.

За підсумками зібраних даних здійснюється опис реального стану справ в обраній для моніторингу сфері, визначаються причини порушень, даються рекомендації щодо поліпшення стану в цій галузі.

Моніторинг також має містити у собі визначення причин порушень із вказівкою на те, що слід змінити для поліпшення стану в цій сфері, накопичення матеріалів, які будуть потрібні у подальшій діяльності на користь системних змін.

Ефективність моніторингу як спланованого процесу людської діяльності, головним чином, залежить від правильної його організації.

Загрози національній безпеці України у війсьній сфері виявляються, відповідними структурами, що входять до складу МЗС України, МО України, СБ України, ДПС України та інших спеціальних структур в обсягах, що випливають з положень про ці органи, вони також здійснюють оцінювання та класифікацію визначених загроз. Кожна з цих структур у межах своїх повноважень робить відповідні висновки та розробляє попередні пропозиції щодо заходів, призначених для недопущення ескалації загроз або їх усунення.

Для узагальнення отриманих даних вони мають акумулюватися в єдиному центрі, якого на теперішній час в Україні не створено. Питання створення та функціонування такого центру достатньо детально розглянуті в [12].

Стратегічний моніторинг загроз є основою стратегічного планування в системах національної та військової безпеки держави.

Стратегічний моніторинг і аналіз пропонується здійснювати на постійній основі за такими основними напрямками:

- стан і тенденції розвитку військово-політичної, військово-стратегічної обстановки та соціально-економічної ситуації в державі, регіоні та світі;

- розвиток воєнних організацій провідних держав світу;

- сучасні збройні конфлікти;

- реальні й потенційні загрози національній безпеці України у тих сферах, що впливають на воєнну;

- нормативно-правові акти стосовно підстав, повноважень та способів, згідно з якими повинні діяти суб'єкти та об'єкти планування;

- проблеми у сфері оборони та військового будівництва, шляхи їх розв'язання;

- обсяги матеріальних, фінансових і людських ресурсів, що виділяються на розвиток формувань;

- прогнозні показники видатків зведеного бюджету на оборону й інші.

Таким чином, моніторинг небезпек і загроз є одним з напрямів стратегічного моніторингу як один з етапів процесу стратегічного планування у сфері національної безпеки.

Аналіз офіційних документів, публікацій спеціального призначення показав, що, незважаючи на важливість цього етапу для процесу управління забезпеченням військової безпеки, питанню моніторингу загроз практично не приділяється уваги [11, 12].

Тому розроблення та реальну імплементацію ефективних методів стратегічного моніторингу та аналізу у сфері оборони та військового будівництва слід вважати одним з основних напрямів удосконалення системи забезпечення безпеки держави.

Безумовним є те, що підвищувати ефективність моніторингу небезпек і загроз у СЗНБ держави можна лише в разі наявності механізму його здійснення. Такого механізму в завершеному вигляді на цей час в Україні немає.

Під моніторингом, розуміють плановий збір даних з конкретної проблеми, оброблення, аналіз і доведення результатів аналізу й рекомендацій до всіх заінтересованих осіб. За

підсумками зібраних даних здійснюється опис реального стану справ в обраній для моніторингу сфері. Моніторинг також містить у собі визначення причин порушень із вказівкою на те, що слід змінити для поліпшення стану в цій сфері, накопичення матеріалів, потрібних у подальшій діяльності на користь системних змін.

Ефективність моніторингу як спланованого процесу людської діяльності, головним чином, залежить від правильної його організації. При цьому, слід урахувати його основні властивості, Перш за все, це плановість моніторингу, яка передбачає наявність програми або плану його проведення.

Розроблення програми моніторингу небезпек і загроз, як і всякого іншого моніторингу, потребує обов'язкового врахування деяких ключових положень [12].

Перше – це наявність мети (цілей) і завдань моніторингу. При цьому, вважається за доцільне формулювати довгострокові цілі й проміжні завдання.

Під завданнями моніторингу розуміють конкретні дії або етапи на шляху досягнення визначених цілей. До формулювання цілей та завдань моніторингу висуваються певні вимоги, а саме:

поставлені цілі й завдання повинні бути конкретні, досяжні й піддаватися перевірці, що суттєво для контролю за виконанням програми моніторингу й внесення в неї коректив; вони повинні враховувати специфічні риси моніторингу.

Оскільки основна мета програми моніторингу інформаційна, то результатом його є одержання інформації, усунення невизначеності або виявлення достатності для прогнозування інформації.

Моніторинг завжди орієнтований на конкретні проблеми й тісно пов'язаний із контролем і вживанням заходів на основі отриманої інформації.

Тому цілі програми моніторингу спрямовані на одержання інформації, пов'язаної з небезпеками та загрозами воєнній безпеці держави, та на доведення її до заінтересованих суб'єктів, у випадку, що розглядається – до тих хто буде здійснювати прогнозування ВПО.

З огляду на зазначене вище, загальною метою моніторингу небезпек і загроз воєнній безпеці держави пропонується вважати отримання інформації щодо переліку небезпек і загроз, їх якісних і кількісних характеристик (параметрів) для відповідного прогнозування ВПО.

Згідно із загальною метою моніторингу небезпек і загроз його основними завданнями пропонується вважати:

здобуття інформації щодо переліку небезпек і загроз у відповідних сферах;
вияв якісних і кількісних характеристик (ознак, властивостей) небезпек і загроз;
систематизацію ознак, за якими можливо здійснити класифікацію небезпек і загроз;
розроблення комплексу індикаторів (показників), що дозволяють отримувати не тільки якісні, але й кількісні оцінки характеристик небезпек і загроз;

найбільш повний опис кожної небезпеки й загрози за їхніми якісними та кількісними характеристиками (параметрами);

визначення пріоритетності небезпек і загроз, здійснення їхнього ранжування й оцінювання впливу на воєнну безпеку через показник рівня воєнної небезпеки;

здійснення аналізу отриманої інформації щодо небезпек і загроз (отримання кількісних значень їхніх характеристик, які дозволяють визначити тенденції в їх змінах і здійснити в подальшому прогноз розвитку);

накопичення статистичної інформації щодо небезпек та загроз;

доведення результатів аналізу до замовників моніторингу.

Наступне, що повинна містити програма моніторингу, це обрані об'єкти спостереження та їхні параметри (характеристики), які підлягають вимірюванню (аналізу).

Зрозуміло, що головними об'єктами спостереження, у першу чергу, є самі небезпеки і загрози, їх виникнення та розвиток. Оскільки небезпеки і загрози – це фактично можливі

негативні наслідки людської або природної діяльності, то важливими об'єктами для спостереження є джерела, або причини виникнення загроз та умови, що сприяють їх розвитку. Перелік їхніх характеристик (параметрів) становитиме сукупність таких даних, які забезпечують найбільш повне уявлення про небезпеку та загрозу.

Стосовно отримання інформації щодо характеристик (параметрів) небезпек і загроз слід звернути увагу на відсутність однозначного розуміння серед фахівців переліку та сутності таких характеристик. Згідно із теорією класифікації, саме перелік і сутність характеристик становлять основу класифікації небезпек та загроз, яка до останнього часу не розроблена й не закріплена в нормативно-правових документах. Розроблені деякі варіанти паспортів загрози, які слід вважати одними з основних таких документів, але вони не знайшли одностайної підтримки фахівців ні за формою, ні за змістом. Така відсутність єдиних методологічних підходів не тільки до класифікації загроз, але й до самого поняття класифікації суттєво ускладнює їх узагальнення. Необхідно зауважити, що інформація щодо класифікації загроз є ключовою як для методичної, так і для організаційної складової процесу моніторингу.

Ще однією важливою складовою моніторингу повинен бути перелік суб'єктів моніторингу, тобто тих державних або недержавних інституцій, на які покладаються чи можуть бути покладені завдання з отримання й аналізу інформації щодо небезпек і загроз у воєнній сфері.

Ці суб'єкти становлять основу структури системи моніторингу, а саме є її суб'єктами з інформаційно-аналітичними функціями щодо аналізу загроз та з організаційно-управлінськими функціями (прийняття рішень, програмування й планування) [11, 12].

Отже, головним методичним (організаційним) завданням моніторингу небезпек і загроз слід вважати впорядкування процесу проходження відповідної інформації між суб'єктами моніторингу за умови виконання вимог щодо її повноти, об'єктивності, вчасності, оперативності доведення тощо. Саме процедура отримання інформації замовником моніторингу небезпек і загроз є головним предметом організації моніторингу.

Виходячи з наведеного пропонується така загальна схема моніторингу в інтересах прогнозування ВПО (рис. 2).

Таким чином, запропонована вдосконалена процедура моніторингу небезпек та загроз воєнній безпеці держави дає змогу на основі всебічного аналізу стану міждержавних відносин у політичній, економічній, військовій, релігійній та інших сферах отримувати кількісні оцінки рівня воєнної небезпеки та ризику розв'язування збройного конфлікту з боку інших держав. Крім того, правильно організований і проведений моніторинг дає змогу прогнозувати можливі сценарії розвитку ВПО в регіонах, обґрунтовувати пропозиції воєнно-політичному керівництву держави щодо встановлення необхідних режимів функціонування її системи забезпечення воєнної безпеки, вживати адекватних заходів для нейтралізації зростання рівня воєнної небезпеки і на цій основі формувати завдання для відповідних міністерств і відомств (що, кому, в який термін виконати, які задіяти ресурси тощо) з оцінюванням матеріальних та економічних витрат на їх виконання.

Висновки

У статті обґрунтовано необхідність створення ефективної системи комплексного моніторингу ВПО як ключового елемента державного управління у сфері забезпечення воєнної безпеки. З огляду на сучасні виклики та загрози безпеці України, актуальність впровадження науково обґрунтованого механізму стратегічного моніторингу та прогнозування є беззаперечною.

Запропоновано узагальнену модель реагування на загрози у воєнній сфері, що охоплює етапи виявлення, оцінювання, класифікації загроз, формування відповідних рішень та вжиття практичних заходів. Визначено перелік особливостей, які ускладнюють процес моніторингу, серед яких: нестабільність інформаційного середовища, складність об'єктів спостереження, невизначеність зовнішніх і внутрішніх факторів впливу, відсутність єдиного класифікатора загроз.

Обґрунтовано принципи та завдання програми моніторингу, акцентовано увагу на необхідності координації між суб'єктами системи національної безпеки, а також на створенні єдиного аналітичного центру для акумулювання та обробки інформації про загрози.

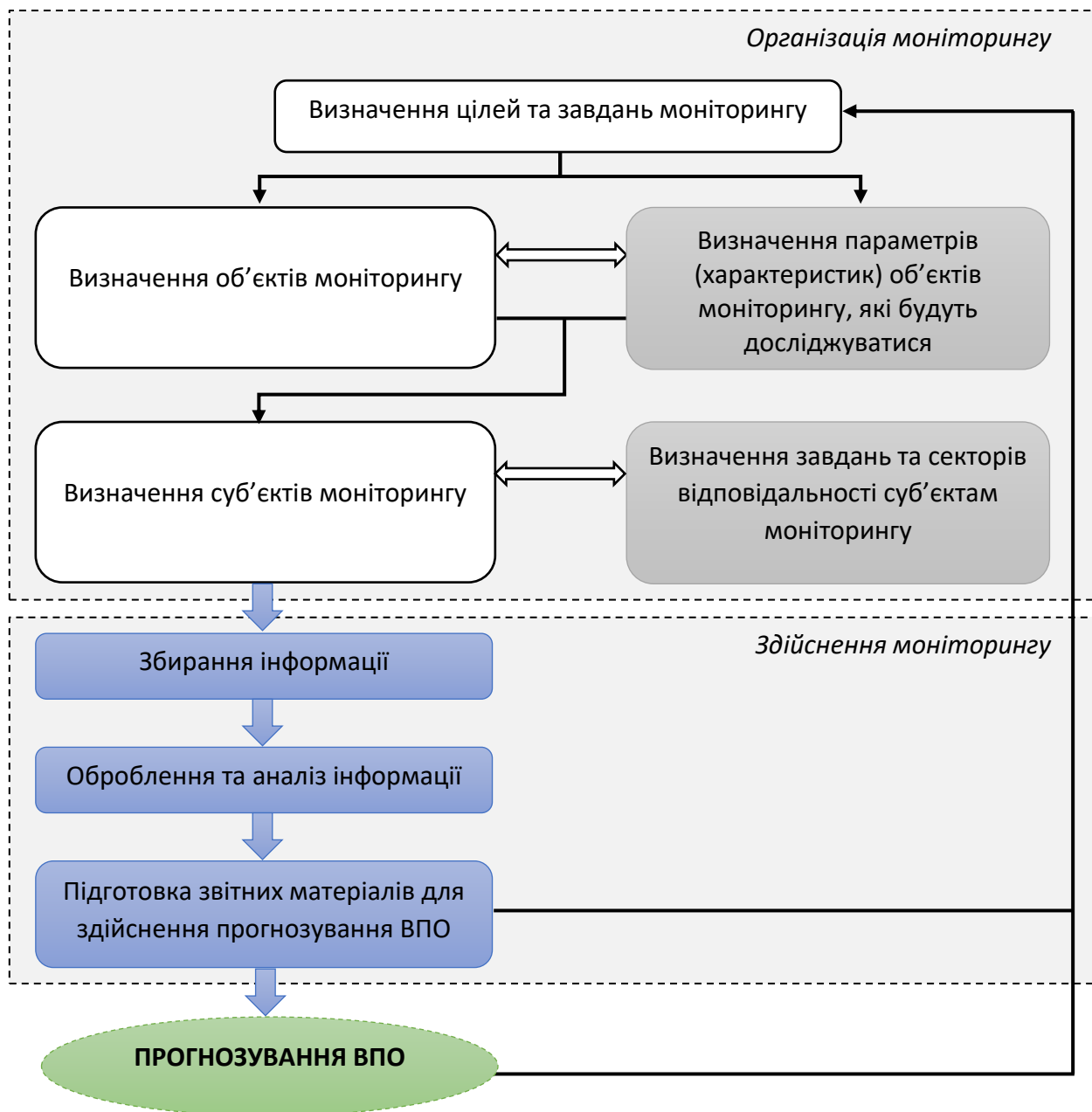

Рисунок 2 – Загальна схема моніторингу в інтересах прогнозування ВПО в системі забезпечення воєнної безпеки держави

Результати дослідження можуть бути використані в процесі вдосконалення нормативно-правової бази, формування аналітичного забезпечення стратегічного планування, розроблення державних рішень у сфері національної та воєнної безпеки.

Таким чином, запропоновані підходи до організації моніторингу ВПО становлять практичну основу для побудови ефективної системи раннього попередження, забезпечення адекватного реагування на загрози та підвищення стійкості сектору безпеки й оборони України в умовах гібридних викликів.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Пилипчук В. М. Методичні основи прогнозування воєнно-політичної обстановки. Київ: НУОУ, 2019. 148 с.
2. Сидоренко І. І. Теорія і практика стратегічного управління у сфері національної безпеки України. Київ: Наука і безпека, 2020. 216 с.
3. Біленко М. М. Система загроз воєнній безпеці держави: оцінка і протидія. Воєнна думка. 2021. № 3. С. 12–18.
4. Лупенко І. І. Стратегічне прогнозування у сфері оборонного планування. Збірник наукових праць ЦНДІ ЗСУ. 2020. № 4(82). С. 34–41.
5. Губський О. М. Моделювання загроз національній безпеці в умовах гібридних воєн. Теорія та практика управління соціальними системами. 2022. № 2. С. 55–60.
6. Руденко Л. Г. Класифікація загроз у системі безпеки: сучасні підходи. Стратегічні пріоритети. 2021. № 1(58). С. 20–26.
7. Турченко О. С. Інформаційне забезпечення прийняття стратегічних рішень у сфері безпеки. Науковий вісник ДніпроНАУ. 2020. № 12. С. 78–83.
8. Коротких С. М. Роль технологій моніторингу у забезпеченні національної безпеки. Інформаційна безпека України. 2021. № 1. С. 31–35.
9. Klaus E. Conflict Risk Assessment in Strategic Security Management. *International Security Review*. 2020. Vol. 28(2). P. 115–123.
10. Snyder J. (2021). Modeling Political Instability and Strategic Response. *Journal of Conflict Studies*. Vol. 47(1). P. 74–89.
11. Свида І. Ю. Методологічні основи організації функціонування системи забезпечення воєнної безпеки України в умовах позаблоковості: дис. ... д-ра військ. наук: 21.02.01 / Свида Іван Юрійович. Київ, 2012. 473 с.
12. Гвоздь В. І. Методологічні основи побудови системи інформаційного забезпечення суб'єктів воєнної безпеки України: дис. ... д-ра військ. наук: 21.02.01 / Гвоздь Віктор Іванович. Київ, 2019. 466 с.

References

1. Pylypchuk, V. M. (2019). *Metodychni osnovy prohnozuvannya voyenno-politychnoyi obstanovky* [Methodological foundations of forecasting the military-political situation]. NUOU.
2. Sidorenko, I. I. (2020). *Teoriya i praktyka stratehichnoho upravlinnya u sferi natsional'noyi bezpeky Ukrayiny* [Theory and practice of strategic management in the field of national security of Ukraine]. *Nauka i bezpeka*.
3. Bilenko, M. M. (2021). Systema zahroz voyenniy bezpetsi derzhavy: otsinka i protydiya [The system of threats to the military security of the state: assessment and counteraction]. *Voyenna dumka*, 3, 12–18.
4. Lupenko, I. I. (2020). Stratehichne prohnozuvannya u sferi oboronnoho planuvannya [Strategic forecasting in the field of defense planning]. *Zbirnyk naukovykh prats' TsNDI ZSU*, 4(82), 34–41.
5. Hubs'kyu, O. M. (2022). Modelyuvannya zahroz natsional'niy bezpetsi v umovakh hibrydnykh voyen [Modeling threats to national security in the context of hybrid wars]. *Teoriya ta*

praktyka upravlinnya sotsial'nymy systemamy, 2, 55–60.

6. Rudenko, L. H. (2021). Klasyfikatsiya zahroz u systemi bezpeky: suchasni pidkhody [Classification of threats in the security system: modern approaches]. *Stratehichni priorityty, 1(58), 20–26.*
7. Turchenko, O. S. (2020). Informatsiyne zabezpechennya pryynyattya stratehichnykh rishen' u sferi bezpeky [Information support for strategic decision-making in the field of security]. *Naukovyy visnyk DnipronAU, 12, 78–83.*
8. Korotkykh, S. M. (2021). Rol' tekhnolohiy monitorynhu u zabezpechenni natsional'noyi bezpeky [The role of monitoring technologies in ensuring national security]. *Informatsiyna bezpeka Ukrainy, 1, 31–35.*
9. Klaus, E. (2020). Conflict Risk Assessment in Strategic Security Management. *International Security Review, 28(2), 115–123.*
10. Snyder, J. (2021). Modeling Political Instability and Strategic Response. *Journal of Conflict Studies, 47(1), 74–89.*
11. Svyda, I. Yu. (2012). *Metodolohichni osnovy orhanizatsiyi funktsionuvannya systemy zabezpechennya voyennoyi bezpeky Ukrainy v umovakh pozablokovosti* [Methodological bases of the organization of functioning of the system of providing military security of Ukraine in the conditions of non-alignment] (Doctoral dissertation). Kyiv National Taras Shevchenko University.
12. Hvozď, V. I. (2019). *Metodolohichni osnovy pobudovy systemy informatsiynoho zabezpechennya sub'yektiv voyennoyi bezpeky Ukrainy* [Methodological bases of building a system of information support for subjects of military security of Ukraine] (Doctoral dissertation). Kyiv National Taras Shevchenko University.